

ACİL SERVİSE BAŞVURAN HASTALARDA ALKOL KULLANIM BOZUKLUĞU

Alcohol Use Disorder in Patients with Emergency Application

Cem Şengül¹, Mustafa Serinken², Ceyhan Balcı Şengül³, Aykut Yüksel⁴, Berrin Aydın⁴

ÖZET

Amaç: Acil servis çalışanları için alkol kullanım bozuklukları en kaygı verici sorunlar arasında yer almaktadır. Alkolle ilgili sorunun daha iyi tanınması için geçerli ve güvenilir tarama testlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Biz çalışmamızda acil servise başvuran hastalarda alkol kullanım bozukluklarını taramayı amaçladık.

Yöntem: Çalışmamızda CAGE ve Alkol Kullanım Bozuklukları Tarama testi (AKBTT) testlerini kullanarak acil servise başvuran hastalarda alkol kullanım bozukluklarını taradık. Veriler SPSS 11,0 programıyla değerlendirilmiştir.

Bulgular: Çalışma sürecinde CAGE ve AKBTT soru formlarını kullanarak 574 hastayı değerlendirdik. CAGE soru formuyla 39 kişinin (%6,8), AKBTT soru formu ile ise 40 kişinin (%7,0) alkol bağımlılığı için risk altında olduğunu tespit ettik. Cinsiyetin ve eski ruhsal rahatsızlık öyküsünün alkole bağlı sorunları saptamada önemli belirteçler olduğunu saptadık.

Sonuç: Acil serviste CAGE ve AKBTT gibi uygulanması kolay olan testlerle alkolle ilgili problemi olanların tespit edilebilmesi mümkündür. Bu da acil serviste alkol sorunu olan hastaları daha iyi tanıma ve tedavi etme fırsatı verecektir.

Anahtar kelimeler: Alkol, acil servis, tarama, CAGE, AKBTT.

SUMMARY

Objective: Alcohol using disorders was one of the most concerning problems for emergency department staff. Valid and reliable screening tests were needed for better diagnosis of alcohol related problems. In this study we aimed to investigate the emergency application of people with alcohol using disorders.

Methods: We screened the alcohol using disorders with CAGE and AUDIT questionnaires. Data were evaluated with SPSS 11.0 software.

Results: Total of 574 patients was evaluated with CAGE and AUDIT questionnaires. 39 (%6,8) patients were under risk of alcohol dependence with CAGE questionnaire and 40 (%7,0) with AUDIT questionnaire. Gender and psychiatric illness history were important markers for alcohol using disorder.

Conclusion: Stating alcohol using disorders was possible with easy applicable screening tests like CAGE and AUDIT in emergency setting. Also using these instruments would give us better understanding and treatment chance of patients with alcohol using disorders in emergency setting.

Key words: Alcohol, emergency department, screening, CAGE, AUDIT.

¹ Yrd. Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı

² Yrd. Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı

³ Uzm. Dr. Denizli Devlet Hastanesi Psikiyatri Kliniği

⁴ Araş. Gör. Dr. Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı

GİRİŞ

Alkolizm; bireyin fiziksel, ruhsal sağlığını, aile, toplumsal ve iş uyumunu bozacak derecede sık ve fazla alkol alma, alkol alma isteğine karşı gelememe ile belirli, yaşam boyu prevelansı toplamda %7,4 olan ciddi bir bozukluktur(1). Yüksek oranda sosyal içiciler ve alkolün giderek daha fazla miktarda kullanımı alkol kullanım bozukluklarını giderek daha önemli bir konuma getirmekte bu da insanların beklenen yaşam sürelerini kısaltmaktadır (2,3). Ülkemizde de bu sorunun daha sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesi için geçerli ve güvenilir tarama testleri ile alkol problemi üzerinde daha sağlıklı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde alkol tarama testleri kullanılarak yapılmış sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Turan ve arkadaşları CAGE (Cut down, Annoyed, Guilty, Eye-opener) tarama testini kullanarak yaptıkları çalışmada, katılımcıların %26'sının alkol kullandığını, bunların da %34'ünün bağımlılık için risk taşıdığını bildirmişlerdir (4). Akvardar ve arkadaşları yine CAGE testi kullanarak üniversite öğrencilerinde alkol problemlerini taradıkları çalışmada %7,7 oranında riskli kullanım tespit etmişlerdedir (5). Birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinde problemli alkol kullananların tarandığı bir çalışmada ise sırası ile %5 ve %17 bulunmuştur(6). Çıraklık eğitimi alan 581 gençte ise CAGE kullanılarak ve alkol miktarı sorgulanarak %4,5 oranında bağımlılık için riskli kullanım tespit edilmiştir (7).

Alkol kullanımının ve buna bağlı sorunların en sık yaşandığı yerler arasında acil servisler yer almaktadır. Acil servislerde direk olarak alkole bağlı bir sorun sebebi ile başvuran çok sayıda hasta olduğu kadar alkol sebebi ile trafik kazası ya da yaralanma olaylarına da sık olarak rastlanmaktadır. Borges ve arkadaşları acil servise başvuran hastaları değerlendirdikleri çalışmada CAGE ile %9,2 AKBTT (Alkol Kullanım Bozuklukları Tarama Testi) ile ise %10,9 oranında riskli kullanım tespit etmişlerdir (8). Benzer tarama testleri

ile yapılan çalışmalarda acil servis hastaları arasında %10-30 oranında riskli kullanım bildirilmiş ve acil serviste alkolle ilgili bir sorunun erken olarak tanınip bir bağımlılık merkezine hastanın yönlendirilmesinin önemi üzerinde durulmuştur(9,10,11). Acil serviste zaman kısıtlılığı göz önüne alındığında kolay uygulanabilir alkol tarama testlerinin kullanılarak bu problemin gözden kaçmamasını sağlamak giderek önem kazanmakta ve acil servis için daha uygun yeni tarama testlerinin geliştirilmesi üzerine çalışmalar devam etmektedir (12,13). Ülkemizde tarama testleri ve direk alkolle ilgili sorularla üniversiteler, liseler, çıraklık eğitim merkezleri ve hastanede yatan hastalar gibi riskli gruplarda alkol kullanım bozuklukları taramalarına ait sonuçlar yayınlanmıştır (5,6,7,14). Ancak uluslararası çalışmalarda oldukça sık olarak üzerinde durulan bir alan olan acil servise başvuran hastalarda alkol kullanımı araştırılmamıştır. Biz bu durumdan yola çıkarak alkol tarama testleriyle acil servise başvuran hastalarda alkol problemlerini taramayı amaçladık.

YÖNTEM

Çalışmaya Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi erişkin acil servisine Ocak 2008 Mart 2008 tarihleri arasında başvuran, vital bulguları normal olan ve çalışmaya katılmayı kabul eden tüm hastalar alınmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul edenlere çalışmanın amaçları açıklanmış, adlarının sorulmayacağı söylenmiş ve alınan tüm bilgilerin toplu halde sadece araştırma amacıyla kullanılacağı açıklaması yapılmıştır. Çalışma anket formu acil serviste görevli sağlık görevlileri tarafından kişilerle yüz yüze görüşerek doldurulmuştur.

Ölçekler

Sosyodemografik Veri Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan hastaların sosyodemografik verilerini

saptamaya yönelik bir soru formudur.

BULGULAR

AKBTT (Alkol Kullanım Bozuklukları Tanıma Testi)

İlk olarak 1989 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan ölçeğin son şekli Babor ve arkadaşları tarafından düzenlenmiştir. İçme alışkanlığı, alkol tüketimi ve alkole ilişkin sorunları saptayan 10 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin ilk üç sorusu tehlikeli alkol kullanımını, dördüncü, beşinci ve altıncı sorular bağımlılık belirtilerini, son dört soru zararlı alkol kullanımını göstermektedir(15). Ölçek toplam puanı 40 olup toplum çalışmalarında 8-11 arasında değişen farklı kesme noktaları bulunmakla birlikte önerilen kesme noktası 8'dir. Ülkemizde geçerlik ve güvenilirliği 2002 yılında Saatçioğlu ve arkadaşları tarafından yapılmıştır(16).

CAGE

1970 yılında Ewing ve Rouse tarafından geliştirilmiş kısa, basit olması nedeniyle klinik çalışmalarda sık kullanılan en yeterli ve etkili tarama araçlarından biridir (17). 4 madde olup toplam 0-4 arasında puan şeklinde değerlendirilir. Arıkan ve arkadaşları 1991 yılında yaptıkları çalışmada ülkemizdeki güvenilirliğini göstermişlerdir(18). 4 maddeden bir veya daha fazlasına evet yanıtı verilmişse riskli alkol kullanımı söz konusudur. Bir veya daha fazla evet yanıtı varsa "Problem Alkol Kullanımı" vardır. Üç veya daha fazla evet yanıtı varsa "bağımlı kullanım" düşünülür.

İstatistiksel Değerlendirme

Çalışmadan elde edilen tüm veriler SPSS 11,0 (Statistical Package for Social Sciences for Windows 11) adlı standart programa kaydedildi ve değerlendirmeleri yapıldı. Sayısal değişkenler ortalama $\pm$ SD, kategorik değişkenler sayı ve yüzde olarak özetlendi.

Çalışma süresince acil servise toplam 2123 hasta başvuruda bulundu. Çalışmaya katılmayı kabul eden ve vital bulguları normal olan 574 hasta çalışmaya alındı. Çalışmaya katılanların yaş aralığı 16 ila 81 yaş arasında değişmekte olup ortalaması $35,9 \pm 13,0$ 'du. Çalışmaya katılanların 345'i (%60,1) erkek, 229'u (%39,9) kadındı, katılanların 159'u (%27,7) bekâr, 397'si (%69,2) evli ve 18'i (%3,1) dul ya da boşanmıştı. Hastaların 76'sı (%13,2) okur-yazar, 91'i (%15,9) ilköğretim, 291'i (%50,7) lise ve 116'sı (%20,2) üniversite mezunuydu. Hastalar arasında herhangi bir ruhsal rahatsızlık sebebi ile tedavi gören 47 (%8,2) kişi varken, 527 kişinin (%91,8) böyle bir tedavi öyküsü yoktu.

Hastaların tarama test puanlarını inceleyecek olursak hastaların 134'ü (%23,7) en az 1 CAGE sorusuna evet yanıt veriyordu. Hastaların 39'u ise (%6,8) 3 veya daha fazla CAGE sorusuna evet yanıtı vermişti yani ciddi alkol bağımlılığı riski taşıyorlardı. AKBTT puanlarını değerlendirdiğimizde, bağımlı kullanımın tespiti için kesme puanı olan 8 ve üzerinde olan 40 kişi (%7,0) vardı. Hastaların CAGE ve AKBTT puanları arasındaki korelasyona baktığımızda $p < 0,01$ düzeyinde bir korelasyon vardı, yani CAGE puanları yüksek olanların aynı zamanda AKBTT puanları da yüksekti. Hastaların CAGE ve AKBTT skorları tablo 1'de gösterilmiştir.

Hastaların cinsiyetleri ve ruhsal rahatsızlık öyküleri ile CAGE ve AKBTT skorları arası istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardı ($p < 0,05$). Erkeklerin ve ruhsal hastalık öyküsü olanların AKBTT ve CAGE skorları belirgin olarak daha yüksekti. AKBTT puanı 8'den büyük 4 kadına karşın 36 erkek hasta vardı. CAGE puanlarına göre 3 ve daha yüksek olan 5 kadın varken 34 erkek hasta bulunmaktaydı. Hastaların medeni durumları ve eğitim düzeyleri ile tarama testleri puanları arasında ise bir fark yoktu ($p > 0,05$).

Tablo 1: CAGE ve AKBTT Skorları

ÖLÇEKLER		HASTA (n)		YÜZDE (%)
CAGE <3		535		94.2
CAGE ≥3	Kadın	39	5	6.8
	Erkek		34	
AKBTT <8		534		93.0
AKBTT ≥8	Kadın	40	4	7.0
	Erkek		36	

TARTIŞMA

Çalışmamızda CAGE ile problemlili alkol kullanımını %23,7, bağımlı kullanımı ise %6,8 olarak saptanırken, AKBTT ile bağımlı kullanımı %7,0 olarak saptadık. Bağımlı kullanım yüzdesi genel olarak yurtdışı kaynaklarda bildirilen oranlara göre daha düşüktü. Bunun da genel olarak ülkemizde alkol bağımlılığının batı ülkelerine göre daha düşük seviyede olmasından kaynaklandığını düşündük (19,20). CAGE testi kullanılarak ülkemizde yapılan bir epidemiyolojik çalışmada bağımlı kullanım oranı %6,8 bulunmuştur ki bu sonuç bizim çalışmamızın sonuçları ile uyumludur(21). Çalışmamızda hastaların CAGE skorları ile AKBTT skorları arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Bu da kullandığımız testlerin tutarlı olduğunu göstermektedir. Ülkemizde yapılan tarama testlerinin tutarlılığını ölçen bir çalışmada da CAGE ve AKBTT en tutarlı tarama araçları arasında gösterilmiştir(22).

Cinsiyetler arası ölçek puanları arasında belirgin bir fark vardı. Bu da bilindiği üzere alkol ve buna bağlı sorunların gerek yurdumuzda gerekse dünyada erkeklerde daha sık görülmesinden kaynaklandığı

düşünülmektedir. Tüm dünyada alkol bağımlılığı erkeklerde daha sık görülmekle birlikte ülkemizde bu farkın daha belirgin olduğunu gösteren bulgular bulunmaktadır. Evren ve Çakmak yaptıkları çalışmada alkol bağımlılarının %95,2'sinin erkek olduğunu göstermişlerdir(23). Bizim çalışma sonucumuz da bununla uyumluydu. Medeni durum ve eğitim açısından bağımlı kullanım bakımından riskli olanlar ile olmayanlar arasında bir fark yoktu. Bu bulgu da ülkemizdeki diğer bulgular ile paraleldi(24).

Çalışma acil serviste yapıldığından, tarama testlerindeki sorulara yanıt verebilecek durumdaki hastalarla görüşülmüştür. Bu da sorulara cevap vermeyecek durumda olan hastaların değerlendirilmediği kalmasına neden olmuştur. Yine çalışmaya katılmada gönüllülük esas alındığından örneklemin tüm acil servisi temsil etme yeteneği de kısıtlı olmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmanın sonuçları CAGE ve AKBTT gibi kolayca uygulanabilinen tarama testleri kullanılarak alkolle ilişkili sorunları olanları saptayabilmenin mümkün olduğunu göstermektedir. Ayrıca daha önce ülkemizde yapılan araştırmalarda olduğu gibi erkeklerde ve öz geçmişinde ruhsal rahatsızlık öyküsü olanlarda alkolle ilişkili sorunların daha fazla gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bizim çalışmamız bildiğimiz kadarı ile ülkemizde acil serviste alkol kullanım bozukluklarının geçerli ve güvenilir testler ile tarandığı ilk çalışmadır. Bu konuda yapılacak yeni çalışmaların alkole bağlı sorunların tanınmasına ve tedavisine katkıda bulunacağı muhakkaktır.

KAYNAKLAR

- 1- Grant BF, Harford TC, Dawson DA, et al. NIAAA's epidemiologic bulletin no. 35. Prevalence of DSM-IV alcohol abuse and dependence: United States, 1992. Alcohol

- Health Res World 1994;18:243-8.
- 2- Leon DA, McCambridge J. Liver cirrhosis mortality rates in Britain from 1950 to 2002: an analysis of routine data. *Lancet* 2006;367:52-6.
 - 3- Shkolnikov V, McKee M, Leon DA. Changes in life expectancy in Russia in the mid-1990s. *Lancet* 2001;357:917-21.
 - 4- Turan M, Çilli AS, Aşkın R, Herken H, Telcioğlu M, Kucur R. Cage Testi ile Alkol Kullanımı Üzerine Epidemiyolojik Bir Çalışma *Klinik Psikiyatri Dergisi* 1999; 2:217-221.
 - 5- Akvardar Y, Aslan B, Ekici B, ve ark. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem II öğrencilerinde sigara, alkol, madde kullanımı. *Bağımlılık Dergisi* 2001;2:49-52.
 - 6- Özen Ş, Arı M, Gören S, Palancı Y, Sır A. Tıp Fakültesi birinci ve altıncı sınıf öğrencilerinde sigara ve alkol kullanım sıklığı. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2005;6:92-98.
 - 7- İlhan İÖ, Demirbaş H, Doğan YB. Çıraklık eğitimine devam eden çalışan gençlerde alkol kullanımı üzerine bir çalışma. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2005; 16:237-244.
 - 8- Borges G, Medina-Mora ME, Cherpitel C, et al. Alcoholic beverage consumption in the patients of the emergency services of the city of Pachuca, Hidalgo] *Salud Publica Mex.* 1999;41:3-11.
 - 9- Cherpitel CJ, Soghikian K, Hurley LB. Alcohol-related health services use and identification of patients in the emergency department. *Ann Emerg Med.* 1996;28:418-23.
 - 10- Blake R, Brinker M, Ursic C, et al. Alcohol and drug use in adult patients with musculoskeletal injuries. *Am J Orthop* 1997;26:704-10
 - 11- Hulse GK, Robertson SI, Tait RJ. Adolescent emergency department presentations with alcohol- or other drug-related problems in Perth, Western Australia. *Addiction* 2001;96:1059-67.
 - 12- Graham DM, Maio RF, Blow FC, Hill EM. Emergency physician attitudes concerning intervention for alcohol abuse/dependence delivered in the emergency department: a brief report. *J Addict Dis* 2000;19:45-53.
 - 13- Kelly TM, Donovan JE, Chung T, et al. Alcohol use disorders among emergency department-treated older adolescents: a new brief screen (RUFT-Cut) using the AKBTT, CAGE, CRAFFT, and RAPS-QF. *Alcohol Clin Exp Res.* 2004;28:746-53.
 - 14- Tuncer Okay, Nesrin Dilbaz, Çağlar Açıköz, ve ark. Bir genel hastanede alkol kötüye kullanımı ve bağımlılığı: MAST'ın duyarlılığı ve özgüllüğü. 1. Ulusal Bağımlılık Kongresi 2004 Antalya
 - 15- Bohn MJ, Babor TF, Kranzler HR. The Alcohol Use Disorders Identification Test (AKBTT): validation of a screening instrument for use in medical settings. *J Stud Alcohol.* 1995;56:423-32.
 - 16- Saatçioğlu Ö, Evren C, Çakmak D. Alkol kullanım bozuklukları tanıma testinin geçerliliği ve güvenilirliği. *Türkiye'de Psikiyatri* 2002; 4:107-113.
 - 17- Ewing JA. Detecting alcoholism. The CAGE questionnaire. *JAMA* 1984;252:1905-7.
 - 18- Arıkan Z, Özdemir YD, Candansayar S ve ark. MAST ve CAGE tarama testlerinin alkolizmin tanılma önemi üzerine bir çalışma. 27. Ulusal Psikiyatri Kongresi, Antalya 1991.
 - 19- Ögel K, Çorapçıoğlu A, Sır A, ve ark. Dokuz İlde İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinde Tütün, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2004; 15:112-118.
 - 20- Helzer JE, Epidemiology of alcohol addiction. *Comprehensive handbook of drug and alcohol addiction.* Miller NS (ed). Marcel dekker inc., New York, 1991
 - 21- Akvardar Y, Turkcan A, Yazman U ve ark. Prevalence of alcohol use in Istanbul. *Psychol Rep*, 2003;92: 1081-1088.
 - 22- Gül G, Akvardar Y, Taş G, Tuncel P. Alkol kullanım bozukluklarında tarama testleri ve laboratuvar belirteçlerinin tanılma etkinliği.

- Türk Psikiyatri Dergisi 2005;16:3-12.
- 23- Evren EC, Çakmak D. Alkol ve madde kullananların özellikleri: 2000 yılına ait AMATEM'e yatan hasta verilerinin incelenmesi, Düşünen Adam,2001;14:142-149.
- 24- Pektaş Ö, Kalyoncu A, Mırsal H, Beyazyürek M. Alkol bağımlılarında sosyodemografik değişkenler, klinik özellikler ve tedavi sonuçlarının cinsiyetler arasındaki farklılıklarının incelenmesi Bağımlılık Dergisi 2001; 2:25-29.